

Р.В.Кондратенко// Науковий вісник Миколаївського державного університету: Зб. наук. праць. – Спецвипуск: Педагогічні науки. – У 2-х т. – Т. 2: Проблеми передшкільної освіти в сучасних умовах/ за заг. ред. В.Д.Будака, О.М. Пехоти. – Миколаїв: МДУ, 2008. – С.145-150.

І.А.Микитюк,
аспірант,
Криворізький ДПУ

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ А.С. МАКАРЕНКА ПО ФОРМУВАННЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛЯ СУЧАСНОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена з'ясуванню ролі педагогічної спадщини А.С.Макаренка у формуванні педагогічної культури сучасного вчителя. Акцентується увага на розвитку освіти в контексті педагогічної культури.

Стаття посвячена виявленню ролі педагогического наследия А.С.Макаренка в формировании педагогической культуры современного учителя. Акцентируется внимание на развитии образования в контексте педагогической культуры.

The article is devoted to the research of the importance of creative legacy of A.S.Makarenko in the teaching process of High Educational Establishment. It is offered to consider development of education in a context of pedagogical culture.

Реалізація завдань, визначених у “Концепції національного виховання”, залежить від рівня педагогічної вчителя. Саме вчитель повинен забезпечувати ефективну роботу загальноосвітньої школи. Якість цієї нелегкої праці, безумовно, залежить від рівня загальної культури педагога і його педагогічної культури. Як відомо, педагогічна культура існує у виховних і моральних традиціях суспільства, що відображають ставлення дорослих до дітей та прийняті в суспільстві засоби соціалізації педагогічних теорій, у цілісних педагогічних системах, у моделях педагогічної діяльності, в особистості вчителя-вихователя.

На сьогодні поки що немає чіткого визначення педагогічної культури. Практичні педагоги під цим поняттям припускають: педагогічну майстерність (А.В.Барабанщиков, В.П.Беспалько, С.Б.Єлканов, В.А.Кан-Калік, Н.В.Кузьміна та ін.); педагогічні знання, вміння, творчість (Т.Г.Білоусова, О.З.Краснова, І.П.Раченко та ін.); педагогічний досвід (К.А.Нефедова, В.П.Фоменко та ін.); професійну компетентність (А.К.Макарова); педагогічну інтуїцію (С.А.Гильманов, Н.А.Комар) тощо.

Дослідженням різних сторін педагогічної культури займалися багато вчених: філософів, педагогів, психологів (Э.А.Баллер, Е.В.Богомоллов, М.В.Богуславський, А.П.Валицька, В.М.Данильченко, Е.Ю.Захарченко, И.А.Колесникова, А.Ф.Лосев, А.С.Макаренко, В.М.Межуев, З.И.Равкин, К.Д.Ушинський, Н.Л.Шеховська, Є.Н.Шиянов та ін.).

Особливе значення мають дослідження про сутність, зміст та формування основ педагогічної культури (В.К.Буряк, І.А.Зязюн, О.Б.Гармаш, В.М.Гриньова, М.Б.Євтух, В.І.Луговий, О.П.Рудницька, М.І.Скрипник, В.В.Зелюк, О.В.Бондаревська, Т.Г.Білоусова, І.Ф.Ісаєв, А.Н.Ходусов).

Теоретичною основою для розгляду педагогічної культури вчителя нами була обрана концепція виховання й освіти людини культури, розроблена науковою школою О.В.Бондаревської [1]. Виховання й освіта людини в освітньому просторі – суть нової педагогічної парадигми, в якій визначальну роль відіграє загальнолюдська, персональна культура, синтез наук про людину, його розвиток та виховання на різних вікових та професійних етапах розвитку.

Метою статті є визначення ролі А.С.Макаренка в розробці деяких теоретико-практичних питань, стосовних аспектів педагогічної культури вчителя.

Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури щодо проблеми дослідження, педагогічна культура – це частина загальнолюдської культури, яка інтегрує історико-культурний досвід та регулює сферу педагогічної взаємодії. Сукупним суб'єктом педагогічної культури виступає суспільство загалом, яке ставить мету та зміст процесам виховання та освіти, а його “агентом” у педагогічній взаємодії – вчителі, батьки, педагогічні спільки, які реалізують соціальне замовлення в конкретно-історичному та особистому педагогічному досвіді.

Творча сутність педагогічної культури проявляється в подоланні протиріч педагогічної взаємодії, які виникають у процесі соціалізації та виховання дітей між набутим досвідом і новими вимогами до освіти та здатністю освітніх закладів їх реалізувати, між традиціями та творчим пошуком у педагогіці, який неможливий без усвідомлення сутності та значення педагогічної культури. З цього стає зрозумілим, що педагогічну культуру треба розглядати як частину загальнолюдської культури, в якій знаходить узагальнене відображення, з одного боку, практичний досвід виховання та

навчання юного покоління, а з другого боку – теоретичні уявлення про цінності освіти та виховання, вимоги до освітньо-виховних процесів та педагогічної взаємодії. Таким чином, педагогічна культура обумовлена значенням педагогіки в розвитку духовної сфери суспільства та підвищенням вимог до особистості педагога.

Проблема формування педагогічної культури вчителя має давню історію, але поки що не є вирішеною. Розв'язання її, на наш погляд, потребує широкого використання здобутків психолого-педагогічної науки, у тому числі й теоретичної та практичної спадщини видатних вітчизняних педагогів минулого. Особливу цінність являють собою основні положення з цієї проблеми відомих педагогів-практиків ХХ століття А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського. Дослідникам ще доведеться здійснити глибокий аналіз не лише недоліків (які, безумовно, мали місце за тоталітарних часів), а й надбань, які внесла радянська школа у розвиток вітчизняної педагогічної культури. Не можна заперечити той факт, що школа радянського періоду давала учням міцні знання основ наук, мала стабільну й результативну систему навчання, виховувала суспільну спрямованість особистості учнів, їх колективістські якості. Крім того, вона вирішувала задачу рівної освіти для усіх дітей, незалежно від їх соціального положення, і, тим самим, була демократичною школою. Не можна не помітити, що сьогодні бажання позбутися недоліків авторитарної (радянської) школи переростає в забуття її надбань.

Звернення сьогодні до педагогічної спадщини Антона Семеновича Макаренка не тільки закономірне, але й необхідне, особливо в аспекті інтеграції нашої школи в світовий педагогічний простір.

Педагогічна спадщина А.С.Макаренка – це складана, цільна й динамічна сукупність теоретичних ідей та їх практичних вирішень. Основними напрямками його педагогічної системи є дослідження, що стосуються формування характеру і розвитку волі вихованців, уявлення про особистість як “найвищу цінність суспільства”, створення “міцних колективів”, визначення виховних функцій школи, її спрямованості на співпрацю з сім'єю; активного включення в педагогічний процес батьківського комітету і громадськості.

А.С. Макаренко наголошував, що у роботі з дітьми не повинно бути жодного відсотку браку: “Со всем сложнейшим миром окружающей действительности ребенок входит в бесконечное число

отношений, каждое из которых неизменно развивается, переплетается с другими отношениями, усложняется физическим и нравственным ростом самого ребенка... Направить это развитие и руководить им – задача воспитателя” [3, с.14]. Як бачимо, у своїх роботах А.С.Макаренко актуалізує функції педагогічної культури, яка генетично пов’язана з духовною і професійною культурою вчителя. Вона являє собою сукупність ціннісних орієнтацій, що засвоєні особистістю в процесі соціалізації в моральній, мистецькій, науковій, філософській царинах.

Практично перевіряючи і творчо розвиваючи на власному досвіді породжені новою суспільною практикою виховання педагогічні ідеї, А.С.Макаренко раніше інших педагогів у боротьбі з муштрою старої школи застосував позитивний підхід до вирішення таких взаємопов’язаних проблем, як педагогічне керування та самоуправління учнів, організація виробничої праці вихованців і формування колективу, міцна дисципліна в ньому та творчість дітей, розвиток особистості в колективі. Педагог зауважував: “Буквально можно сказать: нет ни одного акта, ни одного слова, ни одного факта в нашей истории, которые, кроме своего прямого хозяйственного, или политического значения, не имели бы и значения воспитательного, которые не были бы вкладом в новую этику и не вызывали бы нарастание нового морального опыта” [3, с.316]. Цю закономірність він охарактеризував як “педагогіку паралельної дії”. А.С.Макаренко слушно зазначає, що саме школа покликана стати основним джерелом організованих виховних впливів на особистість, допомогти всім іншим соціальним інститутам у формуванні особистості.

Уся діяльність видатного педагога була пов’язана з розвитком активно-творчої сутності педагогіки. Макаренківська спадщина стала якісно новим етапом у розвитку теорії і практики виховання.

А.С.Макаренко не тільки випередив більшість своїх сучасників у розробці методики і “техніки” виховного процесу, але й зумів подолати ряд типових помилок свого часу (зокрема, схилення перед стихійністю процесу виховання, недооцінка та зменшення ролі педагога тощо). Таким чином, провідними ідеями системи А.С.Макаренка є всебічний розвиток особистості, трудова основа виховання, його демократичний і гуманістичний характер, активні методи виховання і навчання, поєднання наукової освіти з суспільне корисною працею, виховання в колективі, нові відносини між

педагогами і вихованцями, які значною мірою залежить від особистості вчителя.

А.С.Макаренко, міркуючи над проблемами освіти і виховання, робив висновок про те, що успіх педагогічної праці, в першу чергу, визначається якостями розуму, характеру, волі самого вихователя, яскравістю та своєрідністю його особистості, від його рівня педагогічної культури. Він наголошував: потрібно виховувати педагогів, а не тільки давати їм освіту. Для вчителя важливо все: його розум, совість, авторитет, освіченість, безперервне вдосконалення майстерності, володіння педагогічними техніками. За Макаренком, учитель – це наставник, це людина, яка хоче передати дітям свої знання, свій життєвий досвід, свої думки, дати своїм вихованцям правильне спрямування.

Педагогічні роботи А.С.Макаренка не втратили своєї актуальності й з позицій сучасної школи, їх вивчення та застосування в практиці, на наш погляд, може суттєво допомогти у формуванні педагогічної культури вчителя ХХІ століття.

Список використаних джерел

1. Бондаревская Е.В., Белоусова Т.Ф. Введение в педагогическую культуру: Учебное пособие. – Р н/Д., 1995. – 172 с.
2. Буряк В.К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект. – К.: Деміург, 2005. – 229 с.
3. Макаренко А.С. Педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 335 с.

*О.С.Цокур,
доктор пед. наук,
професор,
Одеський національний
університет
ім.І.І.Мечникова*

**ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ З
ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ:
СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, РІВНІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ**

Стаття присвячена розкриттю сутності, структури та рівнів прояву професійної діяльності сучасного вчителя з організації краєзнавчої роботи з учнями з позицій теорії педагогічної акмеології та педагогічного менеджменту. Значна увага приділяється питанням, які стосуються аспектів професійної підготовки та готовності вчителя до здійснення функцій цієї діяльності.

Стаття посвячена раскрытию сущности, структуры и уровней